

RETNINGSLINJER FOR PROGRAMFRITAK FRA FELLESEMNER VED NTNU

Vedtatt av rektor 18. april 2023

1. Om retningslinjen

Denne retningslinjen erstatter rektorvedtak av 24.02.22 (ePhorte 2022/10233-1).

Retningslinjen gir bestemmelser for programfritak fra NTNUs fellesemner Examen philosophicum (ex.phil.), områdeemne og Eksperter i team (EiT).

Fritak fra fellesemnene kan gis både i form av et programfritak og på individuelt grunnlag, etter søknad fra den enkelte student. Det førstnevnte innebærer at ett eller flere av fellesemnene ikke inngår som en obligatorisk del av et studieprogram.

Bestemmelsene for programfritak beskrives i dette dokumentet, mens bestemmelser for individuelle fritak er tilgjengelig på www.ntnu.no/studier/fellesemner. Der er det også en nærmere beskrivelse av fellesemneordningens bakgrunn, formål og organisering.

2. Bestemmelser om programfritak fra fellesemnene

Programfritak fra fellesemnene er hjemlet i NTNUs studieforskrift:

- § 4-11 (2) slår fast at rektor fastsetter unntak for enkelte studieprogram fra fellesemnene *ex.phil.* og *områdeemne*.
- § 4-12 (4) slår fast at rektor vedtar hvilke studieprogram som kan unntas fra kravet om *EiT*.

3. Behandling av søknader om programfritak

Reglene for programfritak gjelder for tilfeller der faglige og/eller organisatoriske forhold gjør det svært vanskelig å innføre ett eller flere av fellesemnene i studieplanen for et studieprogram. Fritaksgrunnlaget må være studieplanfestet og gjelde alle studentene. Dersom fritaksgrunnlaget kun gjelder deler av studentmassen, kan den enkelte student søke om individuelt fritak.

Frister for fakultetenes søknader til rektor:

- For eksisterende studietilbud: Fakultetet leverer fritakssøknad **innen 15. september 2023**.
- For nye studietilbud: Fakultetet leverer fritakssøknad **innen 15. september 2023**. I søknad om akkreditering av studieprogrammet (frist 1. juni) må fakultetet oppgi at det er aktuelt å søke om programfritak, og i tillegg påse at programbeskrivelse og emneinnhold er tilstrekkelig klargjort til at fritakskriteriene lar seg vurdere i søknadsprosessen for programfritak.

Merk: fra 2024 justeres søknadsfristen til rektor frem til 15. juni. Dette gjøres for å sikre at eventuelt fritaksvedtak og endring kommer bedre i takt med årshjulsprosesser for akkreditering av studieprogram og emne- og studieplanrevisjon.

Søknader leveres via mal i porteføljemodulen i [KASPER](#). Under spesifiseres prosessen og vurderingskriteriene nærmere.

3.1 Prosess og ansvar

Rektor oppnevner en faglig vurderingskomite, som behandler aktuelle fritakssøknader under ett og i henhold til vurderingskriteriene. Deretter legges søknadene frem for drøfting i Utdanningsutvalget (UU), før rektors endelige beslutning.

UU har en særlig oppgave i å gi råd til rektor om eventuelt programfritak. Ved beslutning legger rektor vekt på UUs og vurderingskomiteens anbefalinger. I tillegg er det et mål om å ha en mest mulig ensartet praksis, også sett i lys av tidligere og tilsvarende søknadsvurderinger.

Faglig vurderingskomite består av følgende representanter:

- Representant fra Uniped; universitetspedagogisk rådgivning uten rolle tilknyttet fellesemnene
- Fellesemneforvalterne; én representant for hvert av fellesemnene ex.phil., områdeemne, EiT
- Studentrepresentasjon (utpekes av Studenttinget)
- Rådgivning og sekretariat; Avdeling for utdanning

Søknadsprosedyre:

1. Studieprogram og fakultet¹

- Søknadsansvarlig utarbeider en godt begrunnet søknad om programfritak til fakultetet, etter mal i porteføljemodulen i [KASPER](#). Fakultetet setter intern frist, som tar hensyn til frist for eventuell behandling i forvaltningsutvalg (se under).
- Fakultetet foretar en samlet vurdering der studieprogramledelsens vurdering inngår. For studieprogram som er omfattet av et av forvaltningsutvalgene FUI, FUL eller FUS, må fakultetet også hente inn en vurdering av fritakssøknaden fra forvaltningsutvalget. Forvaltningsutvalgene har felles frist 20. august for søknader knyttet til studieprogram under deres forvaltningsområde.
- Fakultetet godkjenner og sender sin samlede vurdering og komplett søknadsunderlag via porteføljemodulen i [KASPER](#). Endelig frist til rektor er 15. september.

2. Vurderingskomite

- Søknader etter vurderingskriteriene A, B og C vurderes av sekretariatet.
- Vurderingskomiteen møtes ultimo september og vurderer søknadene opp mot de faglige fritakskriteriene D og E. Komiteens anbefaling legges ved saksunderlaget til UU.

3. Utdanningsutvalg og rektor

- I oktober drøftes alle søknader under ett i samme møte i UU. Dette skal skje i god tid innen årlig frist for registrering av vesentlige endringer i studieplan (15. november). Saksunderlaget skal inneholde opprinnelig søknad, vurdering fra forvaltningsutvalg der det er aktuelt, samt vertsfakultetets og vurderingskomiteens vurderinger.
- Dersom UU anbefaler å ikke innvilge programfritak møtes representanter for studieprogrammet, den aktuelle fellesemneforvalteren² og sekretariatet til dialog om implementering av fellesemnet.
- Rektors endelige avgjørelse fattes i form av et rektorvedtak. Programfritak innvilges normalt for fem år. I god tid før fritaksperioden utløper må studieprogrammet begynne arbeid med å innføre fellesemnet, eller levere ny fritakssøknad hvis innføring fortsatt vurderes som svært vanskelig.

¹ Ved nyetablering ligger søknadsansvaret hos involverte institutter og fagmiljø. For etablerte studietilbud ligger søknadsansvaret hos studieprogramleder, studieprogramråd og involverte institutter.

² I denne sammenhengen vil representant for områdeemnet være tilsvarende deltaker i vurderingskomiteen, om ikke annet er mer hensiktsmessig. For ex.phil. kan studieleder eller emneansvarlig for den aktuelle ex.phil.-varianten delta. Fra EiT kan en representant fra fagseksjonen delta.

3.2 Vurderingskriterier for programfritak

Rektor presiserer at NTNU skal ha en restriktiv praksis med å innvilge programfritak fra fellesemnene. I utviklingsarbeidet med studieprogramdesign skal studieprogramledelsen sørge for å innføre NTNUs fellesemner, og aktivt søke handlingsrom innenfor eventuelle nasjonale føringer. Alternative løsninger skal kun etableres dersom det er svært vanskelig å innføre fellesemnet. I så tilfelle, samt ved innvilget fritak, skal studieprogramledelsen ta initiativ til samarbeid med fellesemneforvalteren med mål om å innarbeide mest mulig av fellesemnets læringsutbytte innenfor studieprogrammets egne emner.

Programfritak kan innvilges, gitt følgende vurderingskriterier:

- A. Fellesgrader eller tilsvarende samarbeid:** Studieprogram som NTNU gir i samarbeid med andre norske eller internasjonale utdanningsinstitusjoner, kan få fritak.
- B. Semesteropphold utenfor NTNU:** Studieprogram der studieplanen fastsetter at store deler av eller hele semesteret er lagt utenfor NTNU, f.eks. i form av praksis, utenlandsopphold eller feltarbeid i samme semester som fellesemnet *må* studieplanfestes, kan få fritak. Aktiviteten må være obligatorisk og gjelde alle studentene.
- C. Erfaringsbaserte masterprogram, videreutdanninger og eksternfinansierte studietilbud:** Slike studieprogram kan få fritak, med begrunnelse i praktiske hensyn og potensiell konkurranseulempe.

Programfritak kan unntaksvis innvilges, gitt følgende vurderingskriterium:

- D. Nasjonale føringer:** Studieprogram som er underlagt rammeplan, nasjonale retningslinjer, UHRs krav til fagsammensetning, eller tilsvarende eksterne føringer, kan vurderes for fritak. Ut fra hva som er begrunnelsen for å søke fritak må søknaden beskrive
 - evt. hvor begrenset plass det er tilgjengelig i studieplanen
 - hvilke emner/faglig innhold/læringsutbytter man evt. ønsker å prioritere fremfor fellesemnet, og hva som da er konkret gevinst i studentens læringsutbytte dersom den ønskede faglige fordypningen prioriteres fremfor fellesemnets læringsutbytte

Merk: Dersom eksempelvis rammeplaner krever læringsutbytte som tilsvarer innhold i fellesemnet, skal man søke å ivareta føringene via sistnevnte.

Ytterligere vurderingskriterium for EiT

E. Overlappende læringsutbytte:

For studieprogram som *ikke* faller inn under kriteriene A-C, kan fritak fra EiT vurderes dersom følgende vilkår er møtt:

- Alternativt oppnådd læringsutbytte legger vekt på *selvrefleksjon* om det tverrfaglige teamarbeidet og på resultatet av det tverrfaglige prosjektarbeidet. Det er ikke tilstrekkelig for fritak at det andre emnet inneholder læringsformene prosjektarbeid og samarbeid med studenter fra andre fagområder.
- *Reell tverrfaglighet* dokumenteres via opptakskrav og/eller omfattende læringsaktiviteter/praksis e.l. Flerfaglighet og beslektede fag er ikke tilstrekkelig.